

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์จำนวนมาก

สัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตชนิดหนึ่ง และถือเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลต่อระบบนิเวศวิทยาของโลกให้สามารถดำรงอยู่ได้ โดยสัตว์เป็นองค์ประกอบสำคัญของห่วงโซ่อาหารในฐานะเป็นผู้บริโภค ที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนหรือการเคลื่อนย้ายของสารอาหารจากพืชไปสู่สิ่งมีชีวิตชนิดอื่นเป็นทอดๆ เกิดเป็นวัฏจักรในระบบนิเวศ สัตว์จึงมีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันกับทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตในลักษณะของการพึ่งพาหรือส่งผลต่อกันในหลายรูปแบบ มนุษย์เองก็มีความสัมพันธ์กับสัตว์เช่นเดียวกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสัตว์นั้นมีมาตั้งแต่อดีตกาลนับแต่มนุษย์และสัตว์ได้กำเนิดมาในโลก¹

การทารุณสัตว์แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสังคมและศีลธรรมในสังคม ความขาดคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม อีกทั้ง ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ กล่าวคือนำมาซึ่งความสูญเสียทั้งทรัพยากรของประเทศที่ต้องตกเป็นเหยื่อ นั่นคือสัตว์ที่ถูกทารุณ ตลอดจนงบประมาณในการป้องกันแก้ไขปัญหาการกระทำทารุณสัตว์ เช่น ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสัตว์ที่ถูกทารุณ²

ในต่างประเทศมีการศึกษาและรวบรวมสถิติที่เกี่ยวกับการทารุณสัตว์มานาน และพบว่าการออกกฎหมายเพื่อป้องกันการทารุณสัตว์นั้นในอีกนัยยะหนึ่งคือการ “ป้องกันปัญหาสังคม” อีกมากมายที่อาจตามมา จากการศึกษาเมืองชั้นนำทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าการทารุณสัตว์เลี้ยงเป็น 1 ใน 4 ตัวชีวิต ที่นำมาสู่ “ความรุนแรงในครอบครัว” ไม่ว่าจะเป็นการกระทำรุนแรงในครอบครัวหรือการทารุณเด็ก นอกจากนี้การทารุณสัตว์ในรูปแบบของการปล่อยปละละเลยก็เป็นตัวบ่งชี้ถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการไม่ดูแลปัญหาสภาพจิตใจ หรือปัญหาเสพติด โดยผู้ที่บกพร่องหรือละเลยการดูแลสัตว์เลี้ยงมักมีแนวโน้มว่าจะละเลยต่อการดูแลสุขภาพจิตในครอบครัวด้วยเช่นกัน และสำนักงานสอบสวนกลางแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ “เอฟบีไอ” (Federal Bureau of Investigation-FBI) เชื่อว่า การให้ความสำคัญและการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับการทารุณกรรมสัตว์จะช่วยลดจำนวนอาชญากรได้ส่วนหนึ่ง โดยในบ้าน

¹ฉันทวีรัตน์ โรจนโรวรรณ. (2551). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1.

²สุมนทิพย์.คอม. (2559). *เอกสารประกอบคำบรรยาย “อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.polsci.chula.ac.th/sumonthip/>. [2559, 2 กรกฎาคม].

ที่มีปัญหาการทารุณสัตว์มักจะมีปัญหาอื่นๆตามมาด้วยเสมอ การออกกฎหมายคุ้มครองสัตว์ จึงเชื่อมโยงไปยังการกระทำผิดอีกมากมายหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงต่อชีวิตคน และทรัพย์สิน การใช้ยาเสพติด หรือพฤติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย เป็นต้น³

การกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากย่อมมีความรุนแรงและส่งผลเสียหายมากกว่ากระทำทารุณสัตว์จำนวนน้อย เช่น ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ทำให้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อเป็นลูกโซ่ทำให้สัตว์อื่นๆ พลอยสูญพันธุ์ไปด้วยในที่สุด ก่อให้เกิดการสูญเสียระบบนิเวศวิทยาของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อไปยังแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหาร และความแปรปรวนของสภาพอากาศ อีกทั้งอาจนำมาสู่อาชญากรรมรุนแรงต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในครอบครัว อาชญากรรมต่อชีวิตคนและทรัพย์สิน การใช้ยาเสพติด หรือพฤติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยอื่นๆ และยังแสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของสังคมและศีลธรรมในสังคม อีกด้วย

ก่อนหน้านี้ประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์ไว้โดยเฉพาะ ทำให้การพิจารณาโทษหรือความผิดเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์ไม่สามารถทำได้โดยตรง แต่ต้องอาศัยกฎหมายอื่นๆ กรณีตัวอย่างเช่น คดีค้าสุนัข ที่จังหวัดนครพนม ได้มีการใช้บทบัญญัติกฎหมายดังต่อไปนี้ คือ⁴

- 1) พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499
- 2) พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535
- 3) พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522
- 4) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 381 และมาตรา 382

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่ใช้บังคับกับการทารุณกรรมสัตว์โดยตรงแล้ว คือพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 แต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการกระทำทารุณกรรมสัตว์จำนวนมากได้ เนื่องจากยังมีข้อบกพร่องดังต่อไปนี้

³Khunprajub 'S Blog. (2558). “พ.ร.บ. คุ้มครองสัตว์” เพื่อสัตว์...เพื่อคน...เพื่อใคร. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.khunprajub.com/>. [2559, 1 กรกฎาคม].

⁴ สำนักกฎหมาย กรมปลัดสัตว์. (2555). การประชุมขับเคลื่อนสรุปผลสำเร็จการดำเนินงาน การใช้จ่ายงบประมาณปี 2555 และชี้แจงแผนเงิน เรื่องแผนงาน โครงการและกิจกรรมปี 2556. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: planning.dld.go.th/th/images/stories/section-6/2556/report-11.ppt. [2559, 16 สิงหาคม].

1) ปัญหาการกำหนดเรื่องอัตราโทษของการกระทำทารุณสัตว์จำนวนมาก

การที่พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ไม่ได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์จำนวนมากให้ต้องรับโทษหนักขึ้น ทำให้ไม่ว่าจะกระทำทารุณสัตว์จำนวนเท่าใดก็ใช้เกณฑ์อัตราโทษเดียวกัน และจากการศึกษาแนวคำพิพากษาของศาลพบว่า อัตราโทษที่ศาลลงโทษระหว่างการกระทำทารุณสัตว์ตัวเดียวกับหลายตัวก็ไม่ได้แตกต่างกันมาก⁵ ดังนั้น ทำให้ผู้กระทำความผิดเลือกที่จะกระทำทารุณสัตว์เป็นจำนวนมาก เพราะจะได้รับผลประโยชน์ที่มากกว่าในขณะที่มีความเสี่ยงเท่ากัน มาตรการทางกฎหมายจึงยังไม่เหมาะสมและไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด จึงไม่สามารถป้องกันการกระทำทารุณสัตว์จำนวนมากหรือไม่สามารถทำให้ผู้กระทำทารุณสัตว์จำนวนมากเข็ดหลาบจนไม่กล้ากระทำความผิดอีกได้ ทั้งนี้ตามแนวความคิดเรื่องวัตถุประสงค์ในการลงโทษของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่า การกระทำความผิดเกิดจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ การกระทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำ เนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำความผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้ว เขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิด การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและทัดเทียมกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัวและคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำผิด โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและทัดเทียมกับการกระทำผิด จึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง

เมื่อเปรียบเทียบพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 กับกฎหมายคุ้มครองสัตว์ของรัฐมอนแทนา และรัฐแคลิฟอร์เนีย ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า รัฐมอนแทนา กำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์จำนวนมากไว้ คือ ให้การกระทำทารุณสัตว์ตั้งแต่ 10 ตัว ขึ้นไป เป็นเหตุจรรยาที่จะต้องรับโทษหนักขึ้นกว่ากระทำทารุณสัตว์จำนวนน้อยกว่า 10 ตัว⁷ ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์ของรัฐมอนแทนา มีความเหมาะสมและได้สัดส่วนกับการ

⁵ เกศินี แดงเขียว. (2559, 1 มิถุนายน). รวมแนวคำพิพากษา คดีทารุณสัตว์. *คม ชัด ลึก*, หน้า 12.

⁶ นัทธี จิตสว่าง. (2554). *วัตถุประสงค์ในการลงโทษ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/454719>. [2559, 2 กรกฎาคม].

⁷ Stray Pet Advocacy. (2003). *Cruelty Laws*. (Online). Available: http://straypetadvocacy.org/cruelty_laws.html. [2016, June 19].

กระทำผิด เพราะมีการกำหนดอัตราโทษหนักเบาขึ้นอยู่กับจำนวนของสัตว์ที่ถูกกระทำทารุณกรรม ส่วนในรัฐแคลิฟอร์เนีย กำหนดอัตราโทษปรับไว้ 100 ดอลลาร์ ต่อสัตว์ 1 ตัว ในเรื่องการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ขณะมีการขนส่งและบรรทุกสัตว์โดยใช้ยานพาหนะ สำหรับผู้ไม่ได้เจตนาหรือไม่ทราบถึงกรณีที่สัตว์นั้นต้องทนทุกข์ทรมาน บาดเจ็บทางร่างกาย และกระทำผิดในส่วนนี้ครั้งแรก⁸ ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ของรัฐแคลิฟอร์เนีย ในกรณีนี้มีความเหมาะสมและได้สัดส่วนกับการกระทำผิด เพราะมีการกำหนดอัตราโทษไว้ โดยคำนึงถึงจำนวนสัตว์ที่ได้รับผลกระทบ

ผู้เขียนเห็นว่า ควรกำหนดอัตราโทษหนักเบาไว้ตามจำนวนสัตว์ที่ได้รับผลกระทบ โดยควรกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ต่อท้ายบทมาตราที่กำหนดอัตราโทษไว้ เช่น ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 20 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ต่อสัตว์ 1 ตัว” ทั้งนี้ โดยเทียบเคียงกับ บทลงโทษ เกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์ของรัฐมอนแทนา และรัฐแคลิฟอร์เนีย ที่กำหนดให้การกระทำทารุณสัตว์จำนวนมากจะต้องได้รับโทษสูงกว่ากระทำทารุณสัตว์จำนวนน้อย ซึ่งเหมาะสมและได้สัดส่วนกับการกระทำผิด เพราะกำหนดอัตราโทษหนักเบาขึ้นอยู่กับจำนวนของสัตว์ที่ถูกกระทำทารุณกรรม จึงน่าจะสามารถป้องกันการกระทำทารุณสัตว์จำนวนมาก หรือสามารถทำให้ผู้กระทำทารุณสัตว์จำนวนมากเข็ดหลาบจนไม่กล้ากระทำความผิดอีกได้

2) ปัญหาการกำหนดเรื่องค่าใช้จ่ายจากการกระทำทารุณสัตว์จำนวนมาก

การกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมาก ย่อมก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสัตว์ที่ถูกทารุณมากกว่ากระทำต่อสัตว์ที่มีจำนวนน้อย แต่พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 กำหนดโทษสำหรับการกระทำทารุณสัตว์ไว้เพียงแต่โทษจำคุก และ/หรือโทษปรับ กล่าวคือ พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้ที่ทารุณสัตว์โดยไม่มีเหตุอันควร มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁹ เห็นได้ว่า ตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากน้อยเพียงใด ก็ยังคงมีอัตราโทษปรับไม่เกิน 40,000 บาท อีกทั้งไม่ได้กำหนดในเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสัตว์ที่ถูกทารุณไว้ อีกด้วย

ผู้เขียนเห็นว่า การที่พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสัตว์ที่ถูกทารุณกรรม ส่งผลให้ภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ตกแก่เจ้าของสัตว์

⁸ สุภัทรา เจริญวุฒิ. (2558). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์*.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 62.

⁹ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557. มาตรา 31.

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นที่รับดูแลรักษาสัตว์ โดยเฉพาะการกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์จำนวนมากซึ่งสร้างภาระค่าใช้จ่ายแก่เจ้าของสัตว์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นที่รับดูแลรักษาสัตว์ เป็นจำนวนเงินที่สูงมากกว่ากระทำต่อสัตว์จำนวนน้อย โดยที่ผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกลับไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด เช่น ในคดีคำสอนฯ ที่จังหวัดนครพนม ได้สร้างภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุนัขจำนวนมากแก่ศูนย์ช่วยเหลือสุนัข แต่ละวันเป็นเงินกว่า 42,938 บาท¹⁰

ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ไม่ได้กำหนดในเรื่องค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจากการทารุณสัตว์ไว้ การเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งจึงต้องอาศัยหลักกฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด ตามมาตรา 420 โดยนำมาปรับใช้ในกรณีที่มีการทารุณสัตว์สร้างความเสียหายให้แก่สัตว์ซึ่งเป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่น โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”¹¹

จะเห็นได้ว่า ความรับผิดทางแพ่งตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นั้น ไม่ครอบคลุมถึงอำนาจในการฟ้องเรียกค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ของกลางแต่อย่างใด เนื่องจากกรณีค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ของกลางนั้น มิใช่ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเรียกค่าสินไหมทดแทนกรณีทำให้เกิดความเสียหายต่อสัตว์ป่า พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 บัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีสิ่งแวดล้อม กรณีทรัพยากรสัตว์ป่าไว้ในมาตรา 97 ว่า “ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการทำลาย หรือทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อค่าใช้จ่ายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น”¹²

¹⁰ K@POOK!. (2554). *คดีจบ เปิดให้รับเลี้ยงสุนัข-ให้อาหารเม็ดลดค่าใช้จ่าย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://pet.kapook.com/view30642.html>. [2559, 21 สิงหาคม].

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 420.

¹² พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. มาตรา 97.

ดังนั้น เห็นว่า การฟ้องเรียกค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพย์สินของทรัพย์สินที่ถูกลักขโมย หรือเสียหาย ตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น ไม่ครอบคลุมถึงอำนาจในการฟ้องเรียกค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางแต่อย่างใด เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางนั้น มิใช่ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย ทำให้หน่วยงานที่รับภาระในการดูแลสัตว์ป่าของกลางดังกล่าว ไม่สามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางได้

ผู้เขียนเห็นว่า การที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาสัตว์ที่ถูกทารุณ ส่งผลให้ภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ตกแก่เจ้าของสัตว์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นที่รับดูแลรักษาสัตว์ โดยเฉพาะการกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมาก ซึ่งสร้างภาระค่าใช้จ่ายแก่เจ้าของสัตว์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือบุคคลอื่นที่รับดูแลรักษาสัตว์ เป็นจำนวนเงินที่สูงมากกว่ากระทำต่อสัตว์จำนวนน้อย โดยที่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นกลับไม่ต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด และเมื่อพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้กำหนดในเรื่องค่าเสียหายหรือค่าใช้จ่ายจากการทารุณสัตว์ไว้ การเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งจึงต้องอาศัยหลักกฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด ตามมาตรา 420 โดยนำมาปรับใช้ในกรณีที่มีการทารุณสัตว์สร้างความเสียหายให้แก่ทรัพย์สินของบุคคลอื่น ซึ่งความรับผิดทางแพ่งตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นั้น สามารถเรียกได้เฉพาะค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย แต่ไม่ครอบคลุมถึงอำนาจในการฟ้องเรียกค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ของกลางแต่อย่างใด เนื่องจากกรณีค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ของกลางนั้น มิใช่ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย

ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีข้อกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ว่า “ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ จะต้องชดเชยค่าเสียหายและค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมดตามความเป็นจริงที่เกี่ยวกับสัตว์ ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างมีการดำเนินคดีให้กับองค์กร หรือบุคคลซึ่งให้ที่พัก ดูแล และให้การรักษาทางการแพทย์แก่สัตว์ ซึ่งถูกทารุณกรรมด้วย” ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ซึ่งให้ที่พัก ดูแล และให้การรักษาทางการแพทย์แก่สัตว์ ซึ่งถูกทารุณสามารถเรียกค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมดได้ และเพื่อให้สามารถเรียกค่าเสียหายให้เสร็จสิ้นในคราวเดียวกันไม่ต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีใหม่อีก ทั้งนี้ ดังเช่น กฎหมายในมลรัฐออริกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่กำหนดไว้ว่านอกเหนือจากค่าเสียหายในทางแพ่งที่ผู้ซึ่งถูกตัดสินว่ากระทำความผิดจะต้องชดเชยให้แก่เจ้าของสัตว์ที่ได้รับความเสียหายแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องชดเชยค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมดตามความเป็นจริงที่เกี่ยวกับสัตว์ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างมีการ

ดำเนินคดีทนายธรรมสัตว์ให้กับองค์กร หรือบุคคลซึ่งให้ที่พัก ดูแล และให้การรักษาทางการแพทย์ แก่สัตว์ซึ่งถูกทารุณกรรมด้วย

3) ปัญหาการกำหนดเรื่องวิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางจากการกระทำทารุณสัตว์ จำนวนมาก

การกระทำทารุณต่อสัตว์จำนวนมากย่อมมีสัตว์ที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก เช่น คดีค้ำสุนัข มีสุนัขที่ได้รับผลกระทบทั้งในระหว่างดำเนินคดีและหลังจากคดีสิ้นสุดแล้วเป็นจำนวนมากหลายร้อยตัว

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลรักษาสัตว์ของกลางในคดีอาญา พบว่ามีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนี้

1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 กำหนดให้เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้วก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืน สิ่งของนั้น เว้นแต่ ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น และมาตรา 85/1 กำหนดให้เจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ ซึ่งมีทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด อาจยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อขอรับสิ่งของนั้นไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ ในระหว่างสอบสวนได้¹³ เห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้กำหนดวิธีการที่ชัดเจนในการเก็บรักษาของกลางไว้

2) ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 32 กำหนดไว้ว่า ให้ศาลริบทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด และมาตรา 33 กำหนดไว้ว่า ให้ศาลมีอำนาจริบทรัพย์สินซึ่งได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยได้กระทำความผิดได้¹⁴ เห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายอาญา มิได้กำหนดวิธีการที่ชัดเจนในการเก็บรักษาของกลางทั้งในระหว่างดำเนินคดีและหลังจากคดีถึงที่สุดไว้

3) ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 15 บทที่ 1 เรื่อง ของกลาง

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 15 บทที่ 1 เรื่อง ของกลาง กำหนดวิปฏิบัติเกี่ยวกับของกลางไว้ในข้อ 418(11) ว่าการเก็บรักษาของกลางที่มีจำนวนมาก หรือที่ทำการไม่มีสถานที่จัดเก็บเพียงพอ ไม่สามารถจะนำมาเก็บรักษาไว้ ก็ให้ฝากไว้ยังสถานีตำรวจอื่น

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 85 และมาตรา 85/1.

¹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 32 และมาตรา 33.

เก็บรักษาไว้จนกว่าจะมารับคืนไป และในข้อ 418(12) กำหนดให้การเก็บรักษาของกลางที่เห็นว่า หากเก็บรักษาไว้อาจเนาเปื้อนเสียหายได้ก่อนที่คดีจะส่งฟ้องศาล จะจำหน่ายหรือป้องกันมิให้เนาเปื้อนก็ให้จัดการไปตามสมควร เช่น เนื้อโค กระบือ สุกร จะขายเอาเงิน เก็บรักษาไว้ก็ได้¹⁵ เห็นได้ว่า ตามระเบียบนี้มีได้กำหนดวิธีการเก็บรักษาสัตว์ของกลางที่เป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งต้องได้รับการดูแลรักษาแตกต่างจากสิ่งของอื่นๆ ไว้โดยเฉพาะ

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการดูแลรักษาสัตว์ของกลางกรณีสัตว์ป่า พบว่า มีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนี้

(1) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 58 วางหลักว่า เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว ให้ศาลสั่งริบบรรดาสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ที่บุคคลได้มาหรือมีไว้เนื่องจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และให้บรรดาสัตว์ที่ศาลสั่งริบ ตกเป็นของแผ่นดิน และให้กรมป่าไม้หรือกรมประมง แล้วแต่กรณีนำไปดำเนินการตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ¹⁶ เห็นได้ว่า พระราชบัญญัตินี้ไม่มีหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการกับสัตว์ป่าของกลางที่ชัดเจน ในระหว่างการดำเนินคดีอาญา

(2) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่ตกเป็นของแผ่นดิน พ.ศ. 2540

ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่ตกเป็นของแผ่นดิน พ.ศ. 2540 ข้อ 7 ข้อ 13 และ ข้อ 14 กำหนดวิธีการจัดการสัตว์ป่าของกลางไว้ว่า หากสัตว์ป่าของกลางเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง ให้ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าพิจารณาสั่งให้สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าหรือหน่วยงานในสังกัดส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า แล้วแต่กรณี ดูแลรักษาในกรณีที่สัตว์ป่าของกลางเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ ก็อาจขายได้โดยวิธีขายทอดตลาดหรือประกวดราคา นอกจากนั้นยังกำหนดให้สามารถเก็บสัตว์ป่าของกลางที่เป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองไว้ใช้ในราชการ ปลดปล่อย ท้าลาย หรือจัดการตามสมควรด้วยวิธีใดก็ได้¹⁷ เห็นได้ว่า เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว กรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สามารถพิจารณาปล่อยสัตว์ป่าของกลางกลับสู่ธรรมชาติ หรือจัดการโดยวิธีอื่นใดที่เหมาะสมก็ได้โดยเป็นไปตามระเบียบกรมป่าไม้ข้างต้น แต่ในระหว่างการดำเนินคดีอาญานั้น ไม่มีกฎหมาย

¹⁵ อภิรักษ์ นกไร่. (2559). *ระเบียบการตำรวจเรื่อง ของกลาง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://aprsob.suan.blogspot.com/2016/04/blog-post.html>. [2559, 18 กันยายน].

¹⁶ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535. มาตรา 58.

¹⁷ ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่ตกเป็นของแผ่นดิน พ.ศ. 2540. ข้อ 7, 13 และ 14.

บัญญัติวิธีการจัดการกับสัตว์ป่าของกลางไว้โดยเฉพาะ จึงไม่มีหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการที่ชัดเจน

เมื่อพิจารณาคำตัดสินของศาลเกี่ยวกับทรัพย์สินของกลาง ในคดีค้าสุนัขข้ามชาติ ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 พบว่าทรัพย์สินของกลางที่เจ้าหน้าที่ตรวจยึดไว้คือ รถยนต์บรรทุกกรุงสุนัข และสุนัขที่ขังไว้ในกรงในประเด็นการริบและคืนของกลางนั้น สรุปได้ 2 กรณี คือ¹⁸

(1) ศาลสั่งริบทรัพย์สินของกลาง สั่งให้คืนสุนัขของกลาง แต่พบว่าไม่มีผู้ใดไปขอรับสุนัขของกลางคืนเลย

(2) ให้ริบของกลางรถยนต์และกรงขังสุนัข แต่มิได้มีคำสั่งพิพากษาใดๆ เกี่ยวกับสุนัขของกลาง

จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนในเรื่องวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับสัตว์ของกลางที่ถูกทารุณกรรม และปัจจุบันหลังจากที่ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 แล้ว ก็พบว่าพระราชบัญญัตินี้มิได้กำหนดวิธีปฏิบัติเรื่องสัตว์ที่เป็นทรัพย์สินของกลางไว้ โดยกำหนดไว้เพียงอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการยึดหรืออายัดสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีไว้ ดังนี้ คือ

มาตรา 25 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(4) ยึดหรืออายัดสัตว์หรือซากของสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าถูกฆ่าหรือถูกทารุณกรรม รวมทั้งเอกสารหลักฐานยานพาหนะเครื่องมืออุปกรณ์หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

(5) นำสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมไปตรวจรักษาหรือช่วยเหลือสัตว์ที่ตกอยู่ในภยันตรายในกรณีที่น่าเชื่อว่าสัตว์นั้นไม่มีผู้ใดให้การรักษาหรือช่วยเหลือ

มาตรา 26 ในกรณีที่พบสัตว์ถูกปล่อยละทิ้งหรือไม่มีเจ้าของให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ตามความเหมาะสม¹⁹

เห็นได้ว่า พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้เพียงแต่อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการยึดหรืออายัดสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีไว้เท่านั้น แต่มิได้กำหนดวิธี

¹⁸สุพรรณิการ์ กิ่งทอง. (2558). มาตรการป้องกันและปราบปรามการทารุณกรรมสัตว์ กรณีศึกษาการค้าสุนัขข้ามชาติ. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 8 (1), หน้า 41-42.

¹⁹ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557. มาตรา 25 และมาตรา 26 .

ดูแลรักษาสัตว์ของกลางที่ชัดเจนไว้ ทำให้ส่งผลกระทบต่อสัตว์ของกลางในคดีทารุณกรรมสัตว์ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต ที่ต้องการอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และต้องได้รับการดูแล รักษา ที่แตกต่างจากทรัพย์สินของกลางที่เป็นสิ่งของอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัตว์ของกลางที่มีจำนวนมากย่อมมีสัตว์ที่ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก เช่น คดีค้าสุนัข ซึ่งมีสุนัขที่ได้รับผลกระทบทั้งในระหว่างดำเนินคดีและหลังจากคดีสิ้นสุดแล้วเป็นจำนวนหลายร้อยตัว

ผู้เขียนเห็นว่า ควรกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ว่า “ให้ศาลมีอำนาจสั่งริบสัตว์ของกลาง และส่งให้อยู่ในความดูแลขององค์กรเกี่ยวกับสัตว์ หรือมีคำสั่งเพื่อดำเนินการกับสัตว์อย่างหนึ่งอย่างใดตามความเหมาะสมก่อนที่จะมีคำตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดได้” ทั้งนี้เพื่อให้สัตว์ของกลางซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตได้รับการดูแลทั้งในระหว่างดำเนินคดีและหลังจากคดีสิ้นสุดแล้วอย่างเหมาะสมและไม่ให้เกิดปัญหาในเรื่องอำนาจของศาลในการสั่งเรื่องสัตว์ของกลาง ทั้งนี้ ดังเช่น มลรัฐออริกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งกำหนดให้ศาลอาจมีคำสั่งริบสัตว์ก่อนที่จะมีคำตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดได้ เมื่อมีการร้องขอโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น อัยการ หรือสถานพักสัตว์ หรือสถานที่ดูแลสัตว์อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายตามคำสั่งศาลให้ดูแลสัตว์ที่ถูกยึดมาในชั้นจับกุม กรณีเมื่อศาลมีคำสั่งให้ริบสัตว์แล้ว โดยส่วนใหญ่สัตว์ที่ถูกริบจะถูส่งให้อยู่ในความดูแลขององค์กรเกี่ยวกับสัตว์ที่มีอำนาจตามกฎหมายเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่สัตว์นั้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ ขาย ให้ หรือการทำารุณฆาต ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าศาลจะมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวอย่างไร หรือในภายหลังที่มีคำสั่งให้ริบสัตว์แล้วองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลสัตว์อาจร้องขอต่อศาลเพื่อดำเนินการกับสัตว์อย่างหนึ่งอย่างใดตามความเหมาะสมก็ได้